

Govor

gosp. prof. dr. Kreka pri Miklošičevi slavnosti.

Slavni zbor! Velečastita gospoda gostje! Predragi mi rojaki in rojakinje!

Slavnostni odbor počastil me je z laskavo nalogo, da Vam sporočim iskreno njegovo dobrodošlico. Pozdravljam torej iz globočine svojega srca Vas vse, naj ste prišli iz bližine ali daljave počastiti in z nami vred slaviti učenjaka velikana, moža evropske, da ne rečem svetovne slave, po rodu pa priprostega sinu prekrasnih ljutomerskih gor, katerega je došla in zibala mati Slovenka.

Pozdravljeni najprej veleslavna gospoda učenjaki, ki so se prijazno odzvali našemu povabilu in so prišli le-sem ali iz lastnega nagiba, ali so jih pa poslala učena društva kot vredne zastopnike svoje pri današnji svečanosti. Posamno vseh omenjati mi ni mogoče, a dovoljeno mi bodi, da se posebej spominjam zastopnikov „Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“, da se spominjam preslavnega predsednika njenega, izbornega zgodovinarja gosp. Fr. Račkega, in uda njenega, slovečega jezikoslovca in rojaka našega, gosp. prof. Matija Valjavca. Da je akademija jugoslovanska danes zastopana celó po predsedniku svojem, štejem si po vsej pravici v posebno čast. Drugo znanstveno društvo na slovanskem jugu, t. j., „Srpsko učeno društvo“ sicer žalibog ni poslalo posebnih poverjenikov, ali srbski narod počastil je drugače prav sijajno našega slavljence in ž njim prav tako današnjo svečanost. Ne le da mu prav srčno častita učenjak na glas in sedaj minister nauka in bogočastja, g. Stojan Novaković, v svojem in v imenu svojih ministerskih tovarišev srbskih, javlja nam drug brzovjav, odposlan po ministru vnanjih del, gosp. Piročanci, še veselo vest, da je račil kralj srbski Milan I. našemu rojaku prigodom njegove sedemdesetletnice podeliti red sv. Save prve vrste (red svetog Save prvog stepena). Da je tudi naš znanstveni zavod, da je „Slovenska Matica“ pri današnji slavnosti častno zastopana, umeje se samo ob sebi. — Pozdravljeno dalje občeenjeno razumništvo naše v vseh njegovih slojevih in stanovih, neprestano delujoče za narod in ž njim vzajemnega se čuteče! Pozdravljen mladi naš naraščaj, osobito vseučiliščna in srednješolska mladež, veselje in nada naša ter, dal Bog! tudi porok veselejše bodočnosti naše domovine. Pozdravljen pa v zlasti ti, predragi mi narod slovenski, ki si uže pri tolikih prilikah sijajno pokazal hvaležnost, priznanje in občudovanje možem, ki so pridobili neminljivih zaslug za drago domovino, bodi-si kot znanstveniki, bodi-si kot pesniki in pisatelji sploh, bodi-si kot jeklenega značaja prvoboritelji za narodne pravice in svetinje. — Narod pa, kateri časti svoje za domovino zaslužne rojake, časti s tem najbolje samega sebe in kaže jasno svoj bistri razum, probuječnost svojo in samosvest, — vseskozi uzorne lastnosti, ki mu ohranjajo neodvisnost in samostojnost ter ga skrbno varujejo, da ne postane žrtva, ali da s pesnikom govorim: podlaga tujčevi peti.

S posebnim zadostenjem in poudarjanjem treba nam je pripoznati, da so se vse te lastnosti ali, bolje rečeno, narodne čednosti v novejšem času našega narodnega probujenja najsijajnejše kazale po slovenskih divnih pokrajinah med Muro in Dravo ležečih. Tu se je svoje dni po stari slovanski šegi pod milim nebom vpričo mnogo tisoč naroda slavil pisatelj „Dogodivščne štajerske zemle“, večji zgodovinar Anton Krempelj. Isto tako proslavljala sta se tukaj pesnika: nepozabljivega imena Stanko Vraz in daroviti Štefan Modrinjak, prvi posebno sijajno in to v srčnem vzajemnem društvu najbližjih nam bratov Hrvatov, v katerih našel je naš Stanko

drugo domovino in kateri na slavo in v zahvalo poklonil je toliko in takih pesniških umotvorov, da ga naši bratje po vsi pravici prištevajo najodličnejšim svojim pesnikom, pesnikom prvakom svojega naroda.

In zopet smo se sešli, da se klanjamo velikemu rojaku, po srečni naključbi bivšemu iskrenemu prijatelju pesniku Stanku Vrazu za mladostnih let, — da se klanjamo Franju Miklošiču. Vendar pa je današnja slavnost v dvojnem oziru nekoliko drugačna od poprej navedenih. Prvič namreč imamo srečo, danes proslavljati še živega in še krepko v svoji stroki delujočega rojaka, in drugič proslavljamo znanstvenika, čegar ime slovi daleč čez domovinske mejnike vsega slovanstva, kajti njegovo občudovanja vredno slovstvovanje postalo je v mnogem oziru mednarodno in v nekem smislu celó občečloveško.

Moj namen danes ni o vsem tem govoriti natančneje, marveč Vam bode Miklošičevo življenje in slovstvovanje z lastno mu zgovornostjo in temeljitostjo razjasnil gospod slavnostni govornik. Omenjam pa vendar gredoč, da akopram je slavljenčevo delovanje posvečeno vsemu slovanstvu, ima vendar Slovenija vzrokov dovolj, kolikor moči hvaležna biti velikemu sinu svojemu, in izmed vseh teh vzrokov navedem naj prav kratko samo dva.

Slovenščina dobila je po njegovem duševnem trudu tako znanstveno lice, kakoršno zahteva najstrožje sočasno stanje jezikoznanstva. Komur dotična velika dela slavljenčeva niso dostopna, prepričaj se o resnici mojih besed iz prelepe „Slovenske slovnice“ našega učenega jezikoslovca g. Jos. Šumana, kateri je na čelu napisano, da je sestavljena po Miklošičevi primerjalni slovnici slovanskih jezikov. Le nekoliko natančneje je treba pogledati vá-njo in resnica mojih besed pride ob sebi na dan.

To je en vzrok globoke naše hvaležnosti napram našemu slavnemu rojaku; drugi je strinjen s starim cerkvenim ali obrednim jezikom. V mislih mi je oni jezik, ki se je v devetem stoletju po Veliki Moravski in po Panoniji veličastno glasil tudi v cerkvi, jezik slovanskih blagovestnikov sv. Cirila in Metoda in njunih učencev ter neposrednjih naslednikov pri vzvišenem njihovem poklici, jezik, o katerem govori najstarejši ruski letopisec rekoč: I radi byša Slověni, jako slyšaša veličija božija svojimъ jezykomъ (radostni bili so Slovenci, da so slišali veličestva božja v lastnem jeziku). Temu častitljivemu jeziku znanstveni temelj stavili so mimo drugih Jos. Dobrovský, naš Jer. Kopitar in veliki ruski znanstvenik Aleksander Christoforovič Vostokov; a veličastno poslopje dovršil je naš slavljencec in tako dovršil, da ga nobena časna sila ne more porušiti. Tu in tam bode na tej krasni mozaiki še kakov kamen drugače obrniti ali kakov kamen odstraniti in z drugim nadomestiti, ali zgradba sama na sebi ostane bistveno nedotaknena. In ta zgradba sama, čegava je izmed slovanskih narodov? Večina slovanskih znanstvenikov pravi, da bolgarska, ali naš slavljencec se s prav prepričevalnimi razlogi temu močno ustavlja, kakor sta se uže ustavljala naš genijalni jezikoslovec in rezki kritik J. Kopitar ter svetovno znani pisatelj „Slovanskih starožitnosti“ P. J. Šafařík proti koncu svojega življenja. Častitljivi ta jezik, katerega tembolj občudujemo, čimbolj mu sezamo do jedra, je slavljencu našemu slovenski, natančneje staroslovenski, in to imé je popolnem opravičeno. Temu nazoru udalo se je danes uže več prav veljavnih znanstvenikov in smemo se nadejati, da prej ali slej v merodajnih krogih splošno prodere. — To pa je velika pridobitev za nas kolikor v jezikoslovnem, toliko v slovstvenem oziru, kajti prav velika razlika je, ali pričenjamo zgodovino svojega jezika in slovstva uže z devetim, oziroma desetim, ali pa stopram s šestnaj-

Zabavne stvari.

Podoba.

Povést.

Ruski spisal N. V. Gogolj. Preložil L. G. Podgoričan.

I.

(Dalje.)

stim stoletjem. Brižinski spomeniki so preneznatni po obsegu in po vsebini, da bi hodili tu v poštev; tudi niso pisani v panonski, ampak v norični slovenščini.

Ko bi naš rojak za svoj narod ne imel drugih zaslug od imenovanih (ima jih pa še mnogo več, kakor Vam bode gosp. slavnostni govornik razjasnil), ostalo bi vendar njegovo ime z zlatimi črkami zapisano v zgodovini slovenski.

Ali, kakor sem omenjal, posvečen je njegov trud vsemu Slovanstvu in nekaj tudi drugim arijo-evropskim jezikom, osobito romanščini in staroindijsčini, in je vsled tega njegovo veliko ime zaslovelo povsod, kjer koli se bavijo z jezikoznanstvom, in bavijo se ž njim po vsem naobraženem svetu. Kjer pa je toliko truda in toliko istinitega uspeha, ondi je naravno tudi mnogo priznanja in časti. Da je naš rojak prvi slovanski jezikoslovec, kar jih je kedaj bilo in kar jih zdaj živi, pripoznano je brez ugovora; ali učene glave trdijo, da bi bil tudi prvi med vsemi zdaj živečimi jezikoslovci sploh.

Naj poslednje obvelja ali ne, toliko smelo trdim, da si je pridobil po svojih mnogobrojnih izbornih delih takovo sijajno ime, da bi bil še tako naobraženemu narodu na ponos. Prišteval bi ga onim, naravno sila redkim osobnostim, onim velikanom učenosti, kateri se tudi velikim narodom porajajo jedva vsako stoletje enkrat. Ni torej čuda, da ga toliko učenih društev šteje svojim udom, da mu na prsih blesti toliko odlikovanj in osobito, da ga je milost Njegovega veličanstva presvitlega cesarja povzdignola v viteški stan, mu podelila naslov dvornega svetnika in ga imenovala dosmrtnim udom gosposke zbornice državnega zbora avstrijskega.

Pri toliki slavi in tolikih častéh ohranil je pa vendar slavljenec prirojeno mu skromnost, in kar je posebnega uvaževanja vredno, ohranil tudi vročo ljubezen do svoje domovine, domovine slovenske. V dokaz temu dovoljeno mi bode navesti le en slučaj in to tembolj, ker je v ozki zvezi z današnjo svečanostjo. — V ožjem krogu bila se je lansko pomlad sprožila misel, praznovati Miklošičev sedemdesetletni rojstni god. Ta lepa misel padla je bila na rodovitna tla. Sestavljen je bil slavnostni odbor, obstoječ iz veljavnih mož vse Slovenije, kateri je počastil mojo malenkost s predsedništvom in ob enem mi naročil, da poprašam rojaka našega, ali se z nakano sklada in ako se sklada, ali ne bi hotel svečanosti počastiti in povelečati s svojo navzočnostjo. V 25. dan vinotoka odgovoril je na moje pisanje in v tem odgovoru stoji, v naščini se vé da, med drugim doslovno tudi to-le: „Poročilo, da štajerski Slovenci namenjajo sedemdesetletnico mojega godu obhajati, me je jako razveselilo; še večje bi bilo moje veselje, če bi mi mogoče bilo, te slavnosti se udeležiti. Ali moje slabo zdravje mi tega ne dopušča. Recite, lepo Vas prosim, vsem mojim prijateljem v mili moji domovini in po drugih slovenskih deželah, koliko sem jim hvaležen za čast meni namenjeno.“ Te dražestne besede ne potrebujejo nobenega tolmača. Našega velikega rojaka toraj posebno veseli, da ga spoštuje, časti in slavi mila domovina. Tudi posledice temu so jasne vsakemu same ob sebi in bilo bi odveč, še posebej na-nje opozarjati.

Svojim kratkim besedam dostavim samo še eno iskreno željo, s katero se tudi vsi navzočni gotovo skladata in z Vami isto tako vsi, ki so danes v duhu pri nas. Ta želja je: Previdnost božja nakloni slavljenecu še mnogo srečnih let neutrujenega delovanja, učenosti na korist, domovini naši pa in vsemu Slovanstvu na slavo!

Iz početka so s potom oblivale umetelnika take zahteve, vse to je moralo kazati se, premišljati je bilo treba, a rok (frist) so dajali majhen. Naposled je izpoznal, v čem je delo, in ni ubijal sè s posebnim trudom. Iz dveh, treh besedí je presodil, kako hoče naobražen biti kedo. Kedor je hotel Marta, imel je v obrazi Marta; komur se je zljubil Biron, temu je dal Bironovo postavo. Dama, katera je hotela biti Korinna, Undina, Aspazija, pripravljen je bil takoj na vse jako dragovoljno, dal je sam ob sebi vsakemu dosti blagoobrazija (lepote), katera, kar nam je znano, ne pokazi nikoli ničesar in kateri na ljubo tudi nepodobnost prizanašajo umetelniku. Po kratkem časi je začel sam čuditi se nenavadni bistrosti in smelosti svojega čopiča. Kedor pa je dal namalati se, umeje se samo ob sebi, vsak je bil močno vesel — in slavili so ga, da je veleum (genij).

Čartkov je naposled v vsakem oziru bil živopisec po šegi. Vozil se je na obede, spremljal je dame v slikarnice, tudi na izprehode, oblačil se je gizdavo in trdil je često, da je družbe treba umetelniku, da mora varovati svoje česti; umetelniki, da se oblačijo, kakor čevljarji, da ne znajo vredno vesti se, da se ne vladajo po viši pristojnosti, da so brezi vsakoršne omike. Domá, v delavnici je ustanovil red in čistoto na moč natančno, udinjal je dva izborna lakaja, preskrbel se je z gizdavi učenci, preoblekel se je nekolikokrat na dan v razna jutranja oblačila, kodral si je lase, pečal se je z dovrševanjem različnih načinov, kako je treba sprejemati goste, trudil se je z vsemi mogočimi sredstvi, da bi odičil svojo vnanjost, da bi prijeten vpliv imel na dame; s kratka: v malem časi nisi poznal v njem lahko tega skromnega umetelnika, ki je popreje neznan delal v svoji sobi na Vasiljevskem otoku.

Smelo se je izražal o umetelnikih in umetelnosti, trdil je, da nekedanjim umetelnikom dajó preveč dostojanstva, da do Rafaela nobeden ni malal osob, temuč lotke (puppe); da misel veje le opazovalcem v domišljavosti, kakor bi v njih bilo videti kaj svetega; da Rafael sam ni malal zmirom dobro, o marsikaterem njega delu da je ohranila se le ustmena slava; da je Mihael Angelo bil samo širokoustnež, ki je hotel slepiti le z anatomske znanostjo, mičnosti pa da nima nikakoršne, in da je sedaj pravega bleska, čvrstega čopiča in kolorita iskati treba le v devetnajstem veku. Tako je, to je rado, naposled prigovoril sam do svoje hvale.

„Ne, jaz ne umejem“ — govoril je — „kako drugi napreženi sedé in čepé, ter delajo naprej; človek, ki nekoliko mesecev ubija se z obrazom, to trdim jaz, ni umetelnik, temuč mučenec; jaz ne verujem, da bi imel spretnosti; veleum (genij) dela smelo, bistro. Dejte, jaz“ — opominjal je in navadno obračal se v goste — „jaz sem to podobo izdelal v dveh dneh, to-le glavo sem obrazil samo en dan, to-le nekoliko ur, to skoro le uro. Ne, jaz . . . . jaz priznavam, ne sodim, da je umetelnost to, če kdo stavi črtico za črtico, to je rokodelstvo, pa ne umetelnost.“

Tako je govoril svojim naročnikom, naročniki pa so čudili se moči in smelosti njegovega čopiča in začeli so glasno vikati, ko so slišali, kako brzo je do-